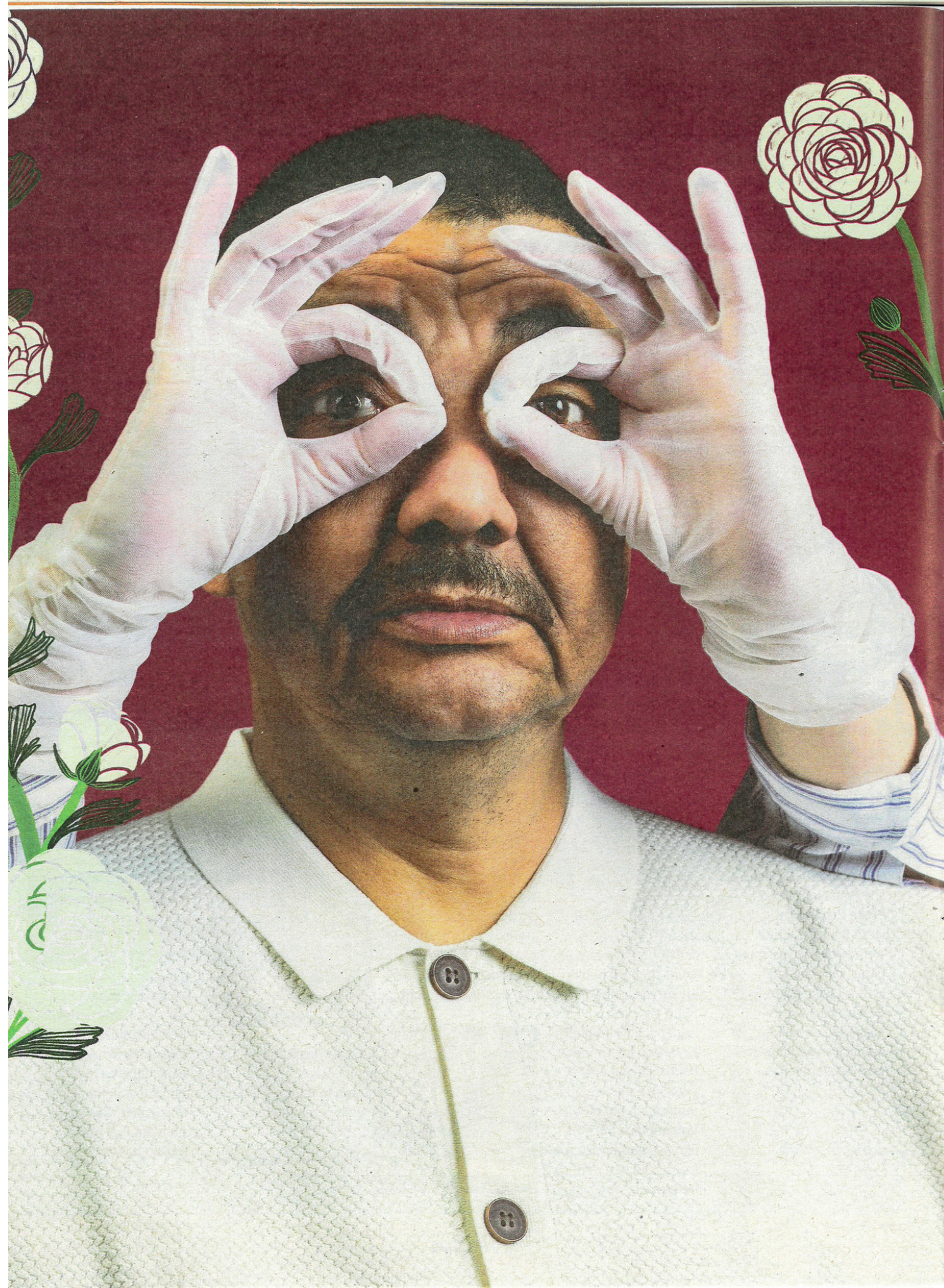

tekst Marije Veerman

‘Zachtheid is
geen zwakte.
Het is iets wat
mannen
zichzelf vaak
ontzeggen’

fotografie Atlynn Vrolijk

Succes stond voor cabaretier JÖRGEN RAYMANN jarenlang gelijk aan veel geld verdienen. Na een periode van diepe schulden en zelfreflectie ruilde hij de arrogantie in voor zachtheid en staat hij, mét een missie, in het theater met *Bigi Yari* (kroonjaar).

Begin

bij millennials over Tante Es en ze vragen: 'Wie is je vader, wie is je moeder?' Een hele generatie groeide op met typetjes als Tante Es, stadswacht Edsel en slager Achmed. Jörgen Raymann (bijna 60) glimt nog steeds als hij erover praat. 'Tante Es is geïnspireerd op mijn oma, een fantastische vrouw. Streng voor mij als kleinkind, ze nam geen blad voor de mond. Ik weet dat ze ooit een brommerrijder op zijn neus heeft geslagen toen hij haar afsneed, maar ze was ook ontzettend warm.'

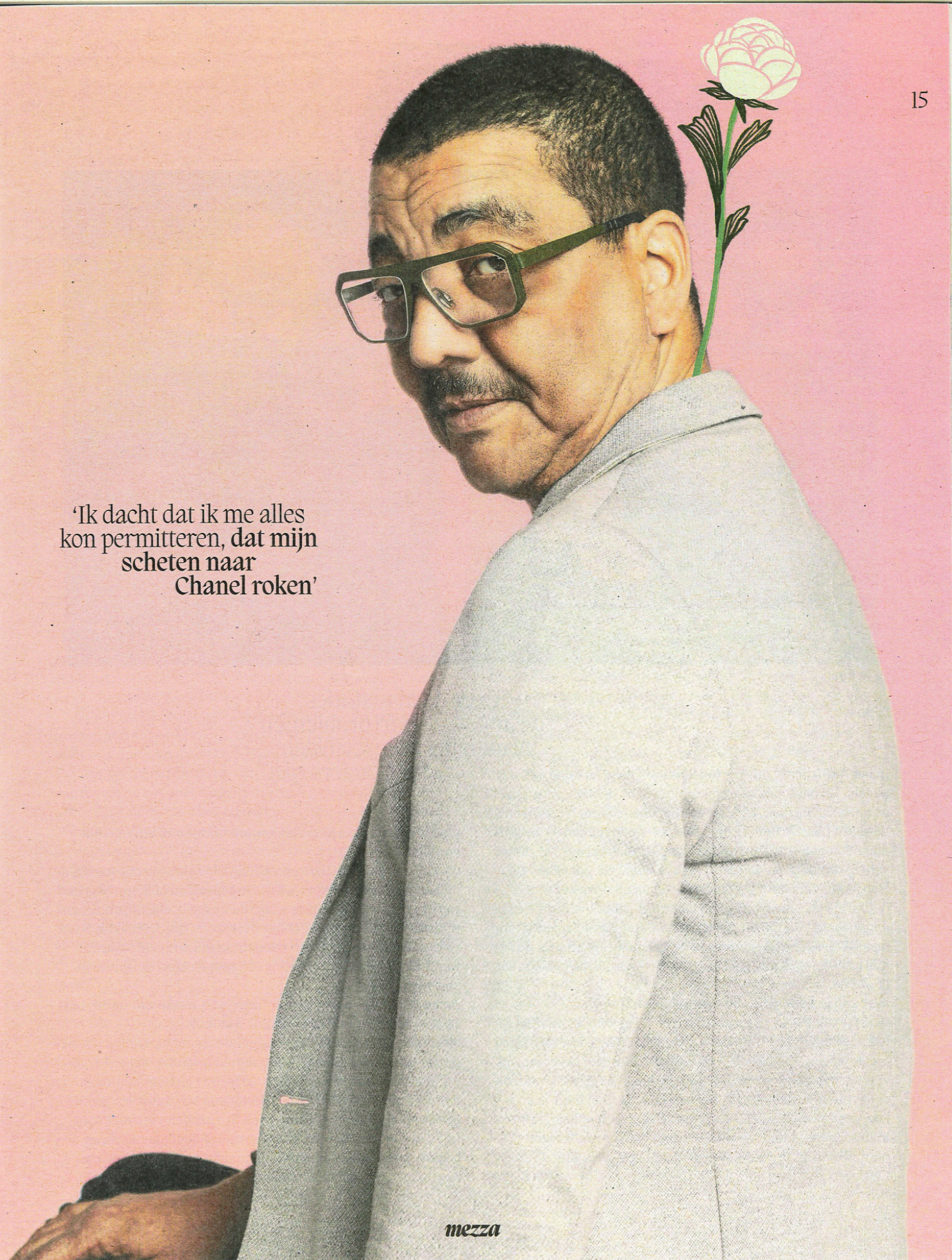
Zestien jaar lang was hij iedere zondagavond op televisie met zijn show *Raymann is laat*. Hij ontving er gasten als 50 Cent en Amy Winehouse. Nog steeds komen er dagelijks mensen naar hem toe om te vertellen wat de show voor hen betekende. Immigranten gebruikten het programma om Nederlands te leren. Tot tien jaar geleden ineens vrij abrupt de stekker eruit werd getrokken. Terwijl de programmering op zondagavond wordt opgevuld, komt zijn leven abrupt tot stilstand.

Het was een tijd met veel vrienden, reises en extravagante feestjes. 'Elk jaar met oud & nieuw gaven we bij ons thuis een groot feest met vrienden. Toen we een keer oudjaar in Londen wilden vieren, belden zij me op en zeiden: en wij dan? Wat moeten wij dan doen?' Hij lacht. 'Weet ik veel, blijf in je huis of zo. Maar dat was het mechanisme dat was ontstaan. Als we uit eten gingen, betaalde ik de rekening.'

'Door strips als 'Kuifje in Afrika' dacht ik dat zwarte mensen dommer waren dan witte mensen'

illustraties Kristel Steenberg

'Ik dacht dat ik me alles kon permitteren, dat mijn scheten naar Chanel roken'

'Over de arrestaties, de angst, de hartproblemen van mijn vader vertelden mijn ouders niet'

In het begin denkt hij nog: het komt wel goed, er komt wel iets anders. Hij blijft nieuwe formats pitchen bij de NPO, maar telkens volgt een afwijzing. 'Achteraf was het allemaal veel te geforceerd. Ik was in paniek. Ik sliep niet, had een steen in mijn buik. In die maanden bouwde ik ontzettend snel een schuld op. Ook door verkeerde adviezen. Succes had ik zo lang gekoppeld aan geld. Heb je een dure auto, dan heb je het gemaakt. Terwijl succes natuurlijk veel meer te maken heeft met geluk. Achteraf ben ik dankbaar dat dit mij dit is overkomen. Het was geen leuke tijd, maar ik werd gedwongen om in de spiegel te kijken. Het was niet alleen hoe ik met geld omging, het was ook de persoon die ik was geworden.'

Wat zag je toen je in die spiegel keek?

'Weet je wat het is? Ik zat zestien jaar in een bubbel waarin iedereen alles van je fantastisch vindt. Dan ga je zweven. Als ik niet tevreden was met een opname, dan stonden er vervolgens vijfendertig mensen om mij heen die afhankelijk waren van de show, om te zeggen dat het fantastisch was. Dan denk je op een gegeven moment: oké, het wás ook fantastisch, en dan ruikt mijn scheet ook naar Chanel. Ik dacht dat ik mij alles kon permitteren. Zo'n gevoel van: dit gaat nooit meer fout, het geld raakt nooit op.'

Ondertussen was je qua inkomen compleet afhankelijk van de NPO.

'Ja, dat was mijn grootste eyeopener. Ik voelde me onoverwinnelijk, maar het waren anderen die bepaalden of ik wel of geen werk had. Ik was net vijftig en ontdekte dat ik eigenlijk helemaal niet meer gelukkig was met het werk dat ik deed. Dan kun je wel proberen weer een theatervoorstelling te schrijven, maar dat werkt niet. Ik dacht: ik heb nog één keer de kans om iets heel anders te gaan doen.'

Je bent het sprekerscircuit ingegaan, mede om bedrijven te adviseren over diversiteit. Is dat leuk?

'Absoluut. Ik heb altijd de drang gehad om mensen anders naar de wereld te laten kijken. Ik ben me gaan verdiepen in gedrag: waarom vertonen mensen bepaald gedrag en hoe verander je dat? Wist je dat het drie maanden tot een jaar duurt om gedrag te veranderen? Ik las boek na boek. We hebben vaak niet door hoeveel van wat we doen wordt gestuurd door aannames en beeldvorming. Ik dacht altijd, tot in mijn twintiger jaren, dat zwarte mensen dommer waren dan witte mensen. Dat kwam

'Toen Melody uit huis ging heb ik twee weken gehuild, maar kinderen heb je in bruikleen'

doordat ik stripboeken las als *Kuifje in Afrika*. Daarin werd de enige zwarte man dom en onhandig afgebeeld. Met zulk soort beelden zijn we allemaal opgegroeid. Dat zit ons in de weg, in samenwerken, in groeien. Bovendien kost het bedrijven geld. Een hoger percentage van etnische diversiteit in een bedrijf verhoogt de inkomsten met maar liefst vijftien procent, blijkt uit onderzoek.'

Het is niet zijn eerste carrièreswitch. De jonge Jörgen wil het liefst entertainen. Als hij als kind meedoet aan een modeshow en een zaal vol meiden hem toejuicht, voelt hij dat. Maar in het Suriname van toen is daar geen droog brood te verdienen in de entertainmentwereld, dus gaat hij economie studeren in Rotterdam. Uiteindelijk belandt hij als assistent-manager in een restaurant in Utrecht. Dat bevalt hem zo goed dat hij op zijn 27ste zelf een restaurant opent in Suriname. Als hij achter de piano bij zijn schoonmoeder een beetje zit te grappen en zingen, oppert een vriend om dit als vermaak te doen in het restaurant. Zo gaat het balletje rollen.

Als kind is hij een gangmaker, voortdurend grappen aan het maken, maar ook leergierig. Zijn ouders bezitten de complete Winkler Prins-encyclopedie. Telkens als hij op school twijfelt aan iets wat de juffrouw zegt, zoekt hij het thuis op. De volgende dag neemt hij het boek onder zijn arm mee naar school, wat hem in het hiërarchische onderwijssysteem van Suriname niet in dank wordt afgenomen. Hij grinnikt: 'Elke keer dat de juf mij zag met zo'n boek, raakte ze meer gefrustreerd.' Doordat zijn vader een eigen accountantsbureau heeft, hebben ze het goed; een gezin aan de bovenlaag van de middenklasse met een groot huis en elk jaar twee keer op vakantie.

Na de coup van legerleider Desi Bouterse in 1980 werd je vader gearresteerd. Hij kreeg een beroerte als gevolg van de stress. Jij was toen veertien. Wat kreeg jij daarvan mee?

'Mijn vader werd na de coup doelwit van de militairen van Bouterse. Zij zagen de rijkdom van de klanten van mijn vader en dachten: dat kan niet op een normale manier verdiend zijn. Van mijn vader werd geëist dat hij verklaringen aflegde waarin hij zijn cliënten corrupt zou noemen. Maar dat weigerde hij. Als persiemiddel werd hij keer op keer opgepakt. Hij was al hart-

patiënt en mijn moeder moest naar het politiebureau om zijn medicijnen te brengen. Op een dag kreeg mijn vader waarschijnlijk van alle stress een beroerte. Het enige wat ik als jongen van veertien meekreeg was dat hij op een dag thuiskwam uit het ziekenhuis en niets meer kon. Hij kon niet meer goed praten, niet meer lopen en hij had de motoriek van een klein kind. Over de arrestaties, de angst, de hartproblemen, vertelden mijn ouders mij niet. Toen ik in de financiële problemen kwam, heb ik daarom meteen een gezinsvergadering belegd, omdat ik wél eerlijk wilde zijn tegen mijn dochters. Na die beroerte veranderde alles. Mijn moeder ging van huisvrouw die alles op een presenteerblaadje kreeg, naar kostwinner. Ik vind het nog steeds knap hoe ze dat heeft gedaan. Ze ging kleding maken, bloemschikken, alles wat geld binnenbracht. Ik ging ook werken, in een discotheek en ambulante in de bediening omdat ik wel aanvoelde dat het mijn moeder zou ontlasten. Ik ben er doorheen gekomen, maar het heeft mij vroeg volwassen gemaakt.'

Je zag toen al wat het betekende om afhankelijk te zijn van één inkomen.

'Ja, je zou denken dat ik mijn les inmiddels wel had geleerd. Maar fouten maken hoort bij het leven. Mijn vader was zelf accountant, maar hij vertrouwde zijn klanten en vrienden en dacht: als er iets met mij gebeurt, komt het wel goed. Dat was niet zo. Mensen lieten ineens niets meer van zich horen. Ik weet dat twee vrienden van mijn vader nog langs deuren zijn gegaan om openstaande gelden te innen. Met mijn vader is het nooit meer goed gekomen. Hij is uiteindelijk jong overleden aan de gevolgen van kanker.'

Vijf jaar na de beroerte van je vader kreeg je een tweede klap: je zus Peggy overleed plotseling aan een hartaanval.

'Dat was een enorme schok. Ik studeerde op dat moment economie aan de Erasmus Universiteit; ze had samen met mijn moeder alles geregeld zodat ik kon studeren in Nederland. In augustus begon ik in Nederland, in december is ze overleden. De laatste keer dat ik haar zag was op het vliegveld Zanderij, toen ze mij wegbracht. Zwaaiend, tot ze me niet meer zag. Toen ik terugkwam lag ze in een kist. Ik heb het daarna heel zwaar gehad. Ik probeerde mijn studie weer op te pakken, maar het lukte niet. Uiteindelijk heb ik hulp bij een psycholoog gezocht.'

Wat leerde je daar?

'Dat ik alles had weggelaten en te snel over het verlies heen ben gestapt. Na de begrafenis vloog ik terug naar Nederland en maakte mijn toenmalige vriendin het uit. Daarvan had ik ook verdriet. Soms kwam het naar boven: hé, je zus is er niet meer, maar dan stopte ik het weg en hield ik de schijn op dat alles goed met me ging. Ik ging elk weekend naar Amsterdam om te feesten en verloor mezelf in drugs en alcohol. Mijn verdriet slikte ik weg. Gelukkig ontmoette ik Sheila. Zij heeft mij gered

JÖRGEN HENRI RAYMANN

GEBOREN 13 augustus 1966, Amsterdam

VERHUISDE met 7 maanden naar Suriname

BEKEND VAN: Raymann is laat, de Comedy Factory

SPEELDE in verschillende theatervoorstellingen zoals Even Slikken en In Holland staat mijn huis

DEED in 1995 en 1996 de oudejaarsconferentie in Suriname

ZET zich sinds 2016 in voor meer geluk en diversiteit op de werkvloer als spreker bij Lenard & Lenard

STAAT dit jaar in 35 theaters met de try out van *Bigj Vari*

WON in 2024 een award voor zijn inzet voor de lhbtq-gemeenschap

TROUWDE in 1993 met Sheila, kreeg twee dochters, Melody (32) en Jahlisa (28), en woont in Almere

BEDACHT zijn typetje Tante Es ooit voor een wasmiddelreclame.

'Ik voel me als een vlinder die voor de derde keer uit zijn cocon komt'

nog geen harde lach is geweest, denk ik: hoe vertel ik dit Sheila?' **Is Sheila je grootste criticus?**

'Ik test al mijn materiaal op haar. Als zij lacht, dan weet ik dat de zaal stuk gaat. Als ze zegt 'wel aardig', dan is het goed.' Dan: 'Ze belde net dat de eerste lichter met koekjes van Tante Es zijn binnengekomen, een assortiment dat ik aan het opzetten ben die de hartelijkheid van Suriname moet laten zien. Ik dacht: waarom ook niet? We kunnen allemaal een beetje Tante Es gebruiken.'

Je bent 38 jaar samen met Sheila. Wat is jullie geheim?

'Aan het begin van onze relatie hebben we één afspraak gemaakt: we gaan de ander nooit proberen te veranderen. Daar hebben we ons aan gehouden. In Suriname woonde haar moeder om de hoek en had ze het enorm naar haar zin, maar toen ik graag naar Nederland wilde omdat ik voelde dat hier voor mij kansen lagen, zei ze: ik zou nooit met een man getrouwd willen zijn die later zegt: had ik maar.' Hij valt even stil.

'Het ontroert me nog steeds als ik daaraan denk. Weet je wat het is, vaak zie ik dat mensen verliefd worden op een persoon, en na zes maanden verkering diegene willen vormen naar een ideaalbeeld, terwijl het niet om jou gaat. Als er iets aan Sheila mij niet bevalt, dan moet ik eerst mezelf kijken. Waarom vind ik dit niet leuk en wat zegt dit over mij?'

Je dochters Melody en Jahlisa zijn inmiddels 32 en 28. Wat leerden zij jou?

'Dat opvoeden zowel door de ouders als de kinderen gebeurt. Als je dat laat gebeuren, dan heb je een heel rijk leven. Mijn kinderen zijn mijn alles. Toen onze oudste dochter Melody uit huis ging, vond ik dat ontzettend moeilijk. Ik heb twee weken op haar bed zitten huilen, maar je hebt ze alleen maar in bruikleen. Onze taak is om ze zoveel mogelijk mee te geven, maar je bepaalt niets. Ik denk dat toen Melody uit de kast kwam, zij ook wist dat het voor ons helemaal geen probleem was. Door hoe wij in het leven staan. Het baart me wel zorgen dat we van de top tien van veiligste landen voor de lhbtq-gemeenschap zijn gezakt naar plek 25.'

Dit jaar word je 60. In welke fase van je leven zit je nu?

'In de fase van de tweede wedergeboorte. Ik voel me als een vlinder die voor de derde keer uit zijn cocon komt. Ik ben blij dat ik niet verbitterd ben geraakt, maar juist veel hoop heb. Ik ben lekker bezig met mijn theatershow, mijn spreekbeurten, mijn lekkerrijen en ga straks weer vrijheidscolleges verzorgen en ben lid van het Nationaal Comité 4 en 5 mei. Ik heb een fantastisch leven.' ~

en zei: het is óf ik, óf die rotzooi. Ik beseft: mijn moeder heeft al één kind verloren, moet ze er nog één ten onder zien gaan?'

Heb je dat niet kunnen omgaan met je gevoelens van je vader geërfd?

'Ik denk dat mannen het hier sowieso moeilijk mee hebben. Ik heb gezien wat het met mijn vader deed. Hij praatte niet over de stress die hij ervaarde en zie wat dat hem heeft opgeleverd. Jammer genoeg is er weinig veranderd. De emotionele welstand van mannen in onze maatschappij is nog steeds belabberd. Je ziet het aan jonge jongens. Die lopen er maar een beetje verloren bij. Ze mogen geen macho meer zijn zoals hun vader of opa, maar wat dan wel? Als antwoord grijpen ze vaak terug op oude patronen van mannelijkheid. Mijn dochter Jahlisa vertelde laatst over een date. De jongen viel bijna van zijn stoel toen ze vertelde welke boeken ze had gelezen. 'Maar dat is toch veel te ingewikkeld voor jou?' zei hij. Het is zo zonde. Zachtheid is geen zwakte. Het is iets wat mannen zichzelf vaak ontzeggen. Dat is ook waar ik het over heb in mijn theatershow. Tante Es zegt: stop de man sfeer, start de human sfeer.'

Hij praat er tijdens het interview vaker over. Over wat hij ziet gebeuren in het land. De polarisatie. De woningnood en wie daar de schuld van krijgt. De 'boomer' die zegt dat hij niets meer mag zeggen. Het is ook de reden dat hij weer het theater in gaat. Hij heeft weer echt iets te vertellen. 'Natuurlijk is er de grap, de hij versus zij, of oud versus jong, maar ik wil óók verbinden. Iets wat ik soms bij andere cabaretiers mis. Om mijn punt te maken: In Nederland ben ik vaak de Surinamer en in Suriname de Nederlander. Maar als ik me hier niet meer fijn voel, dan heb ik altijd een plek om naar terug te gaan en word ik weer Surinamer. Maar waar gaat de Nederlandse man naartoe die ziet dat zijn omgeving verandert? Als je elkaar beter wilt begrijpen, moet je daar wel over nadenken. Dit is een tour die ik heel graag wil doen. Mijn producer George waarschuwde nog: het wordt niet makkelijk. En hij heeft gelijk. Door *Raymann is laat* heb ik altijd de luxe gehad dat mijn theatershow al was uitverkocht voordat ik een letter op papier had. Nu moet ik voor het eerst trekken aan de kaartverkoop.'

Is dat niet frustrerend?

'Absoluut niet. Ik geniet van dit proces. De mensen die naar mijn try-outs gaan, krijgen een unieke show want ik improviseer veel. Valt een grap goed of zie ik bloedspatten op de muur? Daar ben ik nieuwsgierig naar. Ik ben ook op een leeftijd waarbij het allemaal minder uitmaakt. Pas als er aan het einde van de avond